

Citation style

Koreš, František: Rezension über: Vítězslav Prchal, Společenstvo hrdinů. Válka a reprezentační strategie českomoravské aristokracie 1550-1750, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015, in: Opera Historica, 17 (2016), 1, S. 131-133, DOI: 10.15463/rec.387992329

copyright

This article may be downloaded and/or used within the private copying exemption. Any further use without permission of the rights owner shall be subject to legal licences (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

blém žánru) se s úspěchem snaží za využití současného metodologického diskurzu ve vztahu k ego-dokumentům popsat a vystihnout hlavní rysy editovaného pramene, aby došla k závěru, že Korkovy *Paměti* se díky jejich specifčnosti a mnohověstnatému charakteru vzpírají jednoznačnému zařazení do běžně užívaných žánrových kategorií. Edice si sice „*neklade za cíl stát se alternativním přehledem českých dějin počátku novověku*“, ačkoliv „*pramen zmiňuje téměř všechny podstatné události mezníky 16. století, navíc v geografických horizontech, jež vytvářejí příhodné východisko pro zasazení výkladu do přinejmenším středoevropského prostoru*“ (s. 8), přesto editor neodolal zařadit rozsáhlou kapitulu (s. 173–251), jež seznamuje čtenáře s průběhem takřka padesáti chronologicky řazených dějinných událostí evropského i lokálního významu, kterých se *Paměti* dotýkají. Dodávám – díky za to, edice tím získává široký dobový kontext a velmi se tím posiluje její uživatelská přívětivost. Poslední přidaný oddíl z pera autorů Rudolfa Brázdila a Oldřicha Kotyzy analyzuje výpovědní hodnotu Korkových záznamů pro historickou meteorologii. Je-li řeč o uživatelské přívětivosti, nechybí slovník archaismů ani jmenný a zeměpisný rejstřík, který zahrnuje nejen vlastní edici, ale také doprovodné studie a poznámkový aparát. Zdeněk Vybíral zpřístupnil navýsost zajímavý a bohatý pramen, navíc v konceptně promyšlené formě, která je vítanou ukázkou moderní komplexně pojaté ediční práce. Lze předpokládat, že bude dlouho sloužit svému účelu.

Vítězslav Prchal

Vítězslav PRCHAL, *Společenstvo hrdinů. Válka a reprezentační strategie českomoravské aristokracie 1550–1750*, Praha, Nakladatelství Lidové noviny 2015, 560 s., ISBN 978–80–7422–279–5.

Životní osudy příslušníků raně novověké nobility z českých zemí se proměnily během posledních několika desetiletí v lákavé téma vědeckého zájmu nahlížené v širokých vývojových souvislostech. Zvláště pod vlivem historickoantropologické optiky se podařilo nastoupit cestu směrem za pomyslnou oponu myšlenkového světa urozeného jedince a krok po kroku odhalovat podstatu jeho uvažování, chování i jednání. Jen málo obdobně pojatých domácích výzkumů se však systematictěji zabývalo pozoruhodným vztahem, který pojí dějiny vyšší šlechty s problematikou válečných střetů a vojenství. Tento nepřilíhající uspokojivý stav se pokusil změnit Vítězslav Prchal. Ústředním tématem rozšířeného vydání jeho disertační práce se nestala válka sama o sobě, ale spíše reprezentační potenciál, který nabízela české a moravské aristokracii mezi lety 1550 až 1750 k trvalému budování jejího výlučného společenského postavení. V jádru autorových úvah se v první řadě ocitla otázka, zda a popřípadě nakolik se neobyčejná vnímavost renesančních i barokních velmožů pro „*válečné skutky cti, slávy a hrdinství*“ projevovala za zdmi šlechtických zbrojnic a v promyšlených motivech umělecké výzdoby jejich zámeckých sídel.

Kromě předmluvy a závěru tvoří celé pojednání pět hlavních kapitol. Zatímco

první tři přehledně shrnují zejména teoretická východiska Prchalova uvažování, zbylé dvě již zahrnují výsledky pečlivého výzkumu, založeného na studiu typově rozmanitých pramenů. Nezasupitelné místo si mezi nimi získaly především nástěnné malby a obrazy z centrálních prostor českých a moravských zámků i nejrůznější druhy inventářů, jejichž výpověď doplňovaly například šlechtické deníky, korespondence či dobová normativní díla.

První kapitola posloužila nejen k zvýšení vybrané domácí a zahraniční literatury k tématu Prchalovy práce, ale také klíčových badatelských směrů, které se v současném dějepisectví rozvíjejí na poli dějin šlechty, v rámci studia aristokratických sídel nebo při nahlížení vztahu vyšší šlechty k historii vojenství. Patřičnou pozornost věnoval autor hlubšímu vymezení předmětu, otázek a cílů svého vědeckého snažení. Pomyslný odrazový můstek k rozvíjení pozdějšího výkladu nabízí již druhá kapitola. V ní se Vítězslav Prchal pokusil podrobně přiblížit myšlenkovou náplň, vývoj a dílčí aktualizace pozoruhodné teorie z dílny Michaela Robertse a Geoffreye Parkera. Její podstata spočívala v odhalení mimořádných dějinných důsledků zdánlivě nevýznamných, avšak vzájemně provázaných vojenských inovací, pro něž se vžilo souhrnné označení vojenská revoluce raného novověku. Po nastínění průběhu intelektuální diskuse vyvolané tímto konceptem zejména v osmdesátých a první polovině devadesátých let 20. století se Prchalův zájem obrátil k okolnostem všestranné metodologické proměny

americké a západoevropské historiografie vojenství. V užitečném přehledu nakonec nechyběl ani pohled na výsledky tohoto odvětví v domácím prostředí, do něhož ohlasy vojenské revoluce podle autorových slov doposud prakticky nepronikly.

Přechod „od teorie k praxi“ ohlašuje třetí kapitola. Její smysl spočívá v zasazení tématu monografie do vybraných aspektů vojenské revoluce. Během svého výzkumu inspirovaného kulturními dějiny vojenství vycházel Vítězslav Prchal z předpokladu, že řetězec změn v oblasti vojenské teorie a způsobu vedení boje dopadal od sklonku středověku na všechny společenské skupiny včetně vyšší šlechty, která se musela postupně smířovat se ztrátou své výsostné role na bitevním poli. Někdejší válečnické poslání a tradice přesto zůstávaly podle autora práce po celý raný novověk trvalou a důležitou součástí kolektivní identity české a moravské šlechty. Výmluvné svědectví o nezasupitelném významu militární tematiky v reprezentačních strategiích vysoce urozených velmožů podaly poslední dvě kapitoly.

První z nich se s oporou ve výpovědi bezmála 230 dochovaných inventářů zámeckých sídel soustředila na proměny ve vnímání, umístění, využívání a vnitřní skladbě soukromých velmožských zbrojnic raného novověku. Z pohledu autora představovala znatelný předěl v jejich vývoji zejména třicetiletá válka. Zatímco v předbělohorském období neopouštěly zbrojnice mimo jiné ani očekávanou praktickou funkci, po polovině 17. století je pozvolna zaplňovaly soubory loveckých zbraní s důrazem na uměleckořemeslné

zpracování a vzrůstajícími nároky na vnější reprezentaci. Nejvíce prostoru Prchal vyčlenil modelovým příkladům zvolených typů rezidenčních zbrojnic, které rovnoměrně pokrývají dlouhou chronologickou řadu. Zcela konkrétním způsobem se mu tak povedlo doložit nově zjištěné skutečnosti o úloze zbraní v aristokratickém prostředí. Neodhlížel přitom ani od záměrů a představ urozených majitelů vtělených do jednotlivých sídel, z nichž lze namátkou jmenovat například pardubický zámek pánů z Pernštejna, Černínský palác v Praze na Hradčanech nebo chlumeckou rezidenci hrabat Kinských.

V závěrečné kapitole se Vítězslav Prchal rozhodl naslouchat symbolické řeči umělecké výzdoby hlavních sálů výstavných šlechtických sídel. Důraz položil na otázku, jakou váhu a míru zastoupení měly válečné motivy při potvrzování výjimečného sociálního statutu české a moravské aristokracie. V ohnisku autorova zájmu se nejprve ocitla úspěšná vrstva vojenských podnikatelů z časů třicetileté války, jakými byli například Lesliové v Novém Městě nad Metují nebo Piccolominiové na Náchodě. Nejčastěji již ve druhé generaci se tyto původem cizí rody chopily svých nedávných bitevních zásluh ve službách císařského domu, aby jimi navenek zdůvodnily nároky na čerstvě nabyté pozice v českých zemích. Dědičné ctnosti předků-válečníků se ovšem vyjímaly také v nepoměrně bohatších legitimizačních strategiích starobylé domácnosti aristokracie, což doložily autorovy inspirativní pohledy do interiérů duchovské a mnichovohradištské portrétní

galerie barokních Valdštejnů i althannského Sálu předků ve Vranově nad Dyjí. Zajímavý prvek sebe prezentace tradičních panských rodů představoval rovněž boj proti „nepříteli všeho křesťanstva“, který se zřetelně podepsal na výtvarném ztvárnění veřejných prostor milotického zámku hrabat Serényiů či moravských Bučovic. Završení celého pojednání pak stylově obstaral obraz velkolepého a militární symbolikou doslova prodchnutého pražského paláce frýdlantského vévody Albrechta z Valdštejna.

Práce Vítězslava Prchala zaslouží pochvalu v mnoha ohledech. Autorovi se v ní podařilo vhodně zvolenou kombinací metodologických přístupů objasnit podstatu úzkého a mnohovrstevnatého sepětí raně novověké vyšší šlechty s jejími válečnými kořeny, a to v poměrně dlouhém časovém horizontu. Důkladným rozbořením a zejména praktickým uplatněním vlivného teoretického konceptu vojenské revoluce navíc učinil cenný vklad k oživení české historiografie vojenství. Stranou pozornosti by neměla zůstat ani pečlivě sestavená obrazová příloha publikace, která doplňuje užitečným způsobem interpretaci celé řady užitých ikonografických pramenů.

František Koreš

Eva STEJSKALOVÁ, *Novinové zpravodajství a noviny v Čechách od 17. století do roku 1740*, Praha, Nakladatelství Karolinum, 2015, 348 s., ISBN 978-80-246-2613-0.

V recenzované publikaci navázala Eva Stejskalová do jisté míry na práci *Počátky*